

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Є. Г. КРИЖИМІНСЬКА

(Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського)

Анотація. Міжнародний туризм є одним із пріоритетних напрямів розвитку економіки України, що сприяє розв'язанню низки соціально-економічних проблем, підвищенню рівня зайнятості населення, збільшенню валютних доходів країни, залученню іноземних інвестицій до туристичної галузі, модернізації та розбудові туристичних інфраструктур. Мета статті – дослідити сучасний стан і перспективи розвитку міжнародного туризму в Україні. Визначено стан і перспективи розвитку міжнародного туризму в Україні в сучасних умовах. Проаналізовано міжнародні туристичні потоки України. Розглянуто структуру й обсяг туристичних потоків України за країнами походження.

Ключові слова: міжнародний туризм, туристична галузь, туристичні потоки, в'їзний туризм, виїзний туризм.

Незважаючи на той факт, що міжнародний туризм, стан і перспективи його розвитку в Україні є об'єктом численних досліджень українських учених, серед яких В. А. Квартальнов, І. Д. Козьменко, Т. М. Ореховська, І. В. Смаль, Т. І. Ткаченко, І. М. Школа та ін. [1-7], сьогодні, дослідження, присвячені аналізу сучасного стану та перспектив розвитку міжнародного туризму в Україні, є недостатньо глибокими, що не дозволяє визначити його актуальний стан. Отже, з огляду на вищезазначене, ми зробили більш глибокий аналіз сучасного стану та перспектив розвитку міжнародного туризму в Україні.

Найвагомішим показником сучасного стану міжнародного туризму в Україні є туристичні потоки, які можна класифікувати за різними

ознаками. Туристичні потоки доцільно розглядати із погляду кількісного підходу, мети в'їзду/виїзду за межі території країни, країни призначення туристських прибуттів. Причому для вичерпного дослідження потрібно враховувати як в'їзні, так і виїзні туристичні потоки.

Проаналізувавши динаміку туристичних потоків за 2009–2013 рр., відзначимо, що спостерігається зростання кількості туристів як в Україну, так і за її межі (табл. 1). Найбільші позитивні зміни у виїзному туризмі протягом останніх років відбулись упродовж 2010–2011 рр., а у в'їзному – протягом 2011–2012 рр.

Розглядаючи динаміку виїзних туристичних потоків за 2009–2013 рр. (табл. 2), треба зазначити, що найбільша кількість поїздок громадян України була здійснена з приватною

Таблиця 1

Динаміка міжнародних туристичних потоків 2009–2013 рр.

Рік	Кількість громадян України, що виїжджали за кордон, млн осіб		Кількість іноземних громадян, які відвідали Україну, млн осіб	
	усього, осіб	зміна, %	усього, осіб	зміна, %
2009	15333949	–	20798342	–
2010	17180034	12,0	21203327	1,0
2011	19773143	15,0	21415296	0,9
2012	21432836	8,0	23012823	7,4
2013	23761287	10,0	24671227	7,2

Складено автором на основі [8].

Таблиця 2

Динаміка виїзних туристичних потоків України за метою поїздок 2009–2013 рр.

Мета	Кількість громадян України, що виїжджали за кордон, млн осіб					Зміна, %			
	2009	2010	2011	2012	2013	2010/ 2009	2011/ 2010	2012/ 2011	2013/ 2012
Службовий туризм	0,8	0,8	0,9	0,3	0,3	–	12,5	–67,0	0
Організований туризм	1,4	1,3	1,5	0,6	0,3	–7,0	15,3	–60,0	–50,0
Приватний туризм	13,0	15,0	17,2	20,4	23,1	15,3	14,6	18,6	13,2
Усього	15,3	17,1	19,7	21,4	23,7	11,7	15,2	8,6	10,7

Складено автором на основі [8].

метою, причому впродовж п'яти останніх років спостерігається їх збільшення майже удвічі (13 млн осіб 2009 р., і 23,1 млн осіб 2013 р.).

Аналізуючи виїзні потоки зі службовою метою та організований туризм, доцільно зазначити, що, по-перше, їх кількість є набагато меншою, ніж поїздки з приватною метою, по-друге, протягом 2009–2011 рр. їх кількість поступово зростала, а впродовж 2011–2013 р. відбувся стрімкий спад: службовий туризм скоротився на 67 % протягом 2011–2012 рр., а організований – на 60 %.

Загалом, динаміка виїзних туристичних потоків України за 2009–2013 рр. була позитивною здебільшого за рахунок приватних поїздок, а загальна кількість осіб, що виїжджали за кордон, збільшилася на 8,4 млн.

Розглядаючи структуру в'їзних туристичних потоків до України (табл. 3), доцільно зробити такі висновки: основною метою в'їзду іноземних громадян на територію України є приватний туризм – найбільша кількість туристів, що відвідала Україну, спостерігалась упродовж 2011 р. (19,1 млн осіб), а найменша – 2012 р. (16,7 млн осіб).

Таблиця 3

Динаміка в'їзних туристичних потоків України за метою поїздок за 2009–2013 рр.

Мета	Кількість іноземних громадян, які відвідали Україну, млн осіб					зміна, %			
	2009	2010	2011	2012	2013	2010/ 2009	2011/ 2010	2012/ 2011	2013/ 2012
Службовий туризм	0,7	0,7	0,6	0,3	0,1	–	–14,2	–50,0	–66,6
Організований туризм	1,3	1,0	1,2	0,9	0,4	–23,0	20,0	–25,0	–55,5
Приватний туризм	18,3	19,0	19,1	16,7	18,1	3,8	0,1	0,5	12,5
Усього	20,3	20,7	20,9	17,9	20,1	1,9	0,1	–14,3	12,2

Складено автором на основі [8].

Щодо організованого туризму, відбулися такі зміни – найбільша кількість поїздок спостерігалася 2009 р. – 1,3 млн осіб, а найменша – 2013 р. – 0,4 млн осіб, звідси випливає, що кількість поїздок упродовж п'яти років поступово скоротилася більш ніж удвічі, або на 0,9 млн осіб.

Аналізуючи структуру в'їзних туристичних потоків до України зі службовою метою, потрібно зазначити, що такі подорожі становлять

найменшу кількість. Упродовж 2009–2010 рр. їх обсяг був найбільшим, і становив 0,7 млн осіб, 2012 р. – 0,3 млн осіб, і найменше Україну зі службовою поїздкою відвідали 2013 р. – 0,1 млн осіб.

Загалом, протягом 2009–2013 рр. із метою службового, організованого та приватного туризму Україну відвідало 99,9 млн осіб, при цьому найменше – 2012 р. (17,9 млн осіб), а найбільше – 2011 р. (20,9 млн осіб).

Розглянемо обсяг і структуру міжнародних туристичних потоків за обсягом і країнами походження.

Упродовж 2009–2013 рр. десять країн, громадяни яких найбільш часто відвідували Україну, залишалися незмінними (табл. 4).

Традиційно, першою країною за кількістю громадян, що відвідали Україну протягом 2009–2013 рр., є Російська Федерація. Частка цієї країни в загальному обсязі в'їзних туристичних потоків становить 33 % протягом 2009 р., і 42% – 2012 р. Найбільшою мірою на

Таблиця 4

Країни-лідери за кількістю міжнародних туристичних прибуттів до України упродовж 2009–2013 рр.

Країна	Іноземні громадяни, що відвідали Україну, тис. осіб									
	2009	2010	2011	2012	2013	% 09	% 10	% 11	% 12	% 13
Усього	20798342	21203327	21415296	23012823	24671227	100	100	100	100	100
Росія	6964435	7900436	9018487	9526695	10284782	33	37	42	41	41
Молдова	4339138	4063459	4071785	4849115	5417966	20	19	19	21	22
Білорусь	2984672	3058023	2643988	3091780	3353652	14	14	12	13	13
Польща	2546132	2089647	1720104	1404086	1259209	12	9	8	6	5
Угорщина	814790	944777	826051	742445	771038	4	4,5	3,8	3	3
Румунія	1077299	910450	735233	791281	877234	5	4,2	3,4	3,4	3,5
Словаччина	537551	609994	564337	476574	424306	2,5	2,8	2,6	2	1,7
Німеччина	213995	227725	231718	274073	253318	1	1	1	1,2	1
США	123001	125853	127924	134128	134672	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5
Узбекистан	96341	105469	141163	185518	235361	0,4	0,5	0,6	0,8	0,9
Разом 10 країн	19697354	20035833	20080790	21475695	23011538	92,5	92,6	93	92	91,6

Складено автором на основі [8].

такий великий обсяг впливає декілька факторів: територіальна близькість, історично складені сімейні зв'язки між громадянами Росії і України.

Після Росії другу і третю сходинки посідають відповідно Молдова та Білорусь, кількість громадян цих країн, які відвідали Україну, становлять від 19 % 2010 р. до 22 % 2013 р. (Молдова), і від 12 % 2011 р. до 14 % 2010 р. (Білорусь) – частка загальної кількості громадян, що відвідали Україну.

Наступні п'ять сходинки у рейтингу посідають п'ять країн Європейського Союзу. Щодо кількості прибуттів із Польщі, то спостерігається негативна динаміка. Якщо, наприклад, 2009 р. частка громадян цієї країни, що приїздила в Україну, становила 12 %, і впродовж п'яти років поступово знизилася до 5 % 2013 р. Щодо Румунії, Угорщини та Словаччини, також спостерігається скорочення кількості прибуттів до України з цих країн. Загалом, їх частки у загальному обсязі прибуттів про-

тягом 2009–2013 рр. знизилися в середньому на 1,5 %. Кількість громадян Німеччини, що відвідали Україну, залишалася практично незмінною, а їх частка у загальному обсязі сягала 1 % упродовж 2009–2011 і 2013 рр., і 1,2 % 2012 р. Частка міжнародних туристичних прибуттів із США лишалася незмінною протягом 2009–2012 рр. – 0,6 % загального обсягу, а 2013 р. збільшилася до 0,9 %. Узбекистан за кількістю міжнародних туристичних прибуттів до України посідає 10-те місце. Протягом 2009–2013 рр. частка міжнародних туристичних прибуттів у загальному обсязі стабільно зростала: з 0,4 % 2009, до 0,9 % 2013 р.

Отже, з огляду на вищевикладене, зробимо висновки про міжнародні туристичні прибуття до України за країнами походження.

Перш за все слід зазначити, що країни походження туристів, які відвідали Україну протягом 2009–2013 рр., дещо різняться за географічним положенням, економічним розвитком і ступенем відносин із Україною.

Найбільша кількість туристичних прибуттів походить із країн СНД (Росія, Молдова, Білорусь, Узбекистан), на ці країни припадає від 60 до 70 % загальної кількості відвідувачів в Україні протягом п'яти років. На країни Європейського Союзу (Польща, Угорщина, Румунія, Словаччина, Німеччина) припадало

від 25 % 2009 р. до 15 % 2013 р. Туристичних прибуттів з Американського регіону до України представлені США.

Якщо розглядати структуру та обсяги міжнародних туристичних прибуттів з України до інших країн (табл. 5), слід відмітити, що вона різнилась від в'їзних потоків в Україну.

Таблиця 5

Країни-лідери за кількістю виїздів з України протягом 2009–2013 рр.

Країна	Громадяни України, що виїжджали закордон, тис. осіб									
	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	% 09	% 10	% 11	% 12	% 13
Усього	15333949	17180034	19773143	21432836	23761287	100	100	100	100	100
Росія	4982047	5233972	5475455	5941305	6140406	32	30	27	27	25
Польща	2954199	3999602	5102885	5765184	6991778	19	23	25	26	29
Молдова	1989372	1889724	2221379	2174173	2395258	12	10	11	10	10
Угорщина	1602608	1789308	1726957	1759986	1900469	10	10	8,7	8,2	8
Білорусь	1036245	1135094	1581128	1673717	1738907	6	6	8	7,8	7,3
Румунія	544864	503195	556792	549966	791845	3	3	2,8	2,5	3,3
Туреччина	440245	459061	605592	563184	573840	2,8	2,6	3	2,6	2,4
Словаччина	377593	383961	425585	508008	571266	2,5	2,2	2	2,3	2,4
Німеччина	190050	383325	361689	380554	376316	1,2	2,2	1,8	1,7	1,5
Єгипет	237099	328623	299927	297267	336173	1,5	2	1,5	1,3	1,4
Разом 10 країн	14354322	16105865	17931804	19613344	21816258	90	91	91	89	91

Складено автором на основі [8].

Перше місце за кількістю прибуттів громадян України посідає Росія. Але, на відміну від кількості громадян Росії, що відвідали Україну, частка прибуттів українців до цієї країни поступово зменшилася із 32 % 2009 р. до 25 % 2013 р. Наступною країною за привабливістю для українців є Польща, до якої протягом п'яти років здійснили поїздку 19 % осіб загальної кількості 2009 р. до 29 % 2013 р. На третій сходинці знаходиться Молдова, із незначними змінами у кількості прибуттів протягом 2009–2012 рр. – 10 %, і 2013 р. – спад частки прибуттів до 8 % від загального обсягу туристів. Угорщина також поступово втратила 2 % своєї частки протягом п'яти років, що становила за підсумками 2013 р. 8 %. Білорусь збільшила свою частку із 6 % 2009 р. до 8 % 2011 р., а 2013 р. показала результат 7,3 %. Румунія, в свою чергу, протягом 2009–2013 рр. посіла 6-ге місце серед найбільших країн-реципієнтів туристичних потоків з України – у 2013 р. 3,3 % громадян України відвідали цю

країну із загальної кількості осіб, що виїжджали за кордон. Слід виокремити Туреччину та Єгипет, які посідають 7-ме і 10-те місця відповідно. Ці країни є основними серед країн, які українці відвідують перш за все з метою відпочинку. Словаччина і Німеччина на 8-й і 9-й позиції у рейтингу, з часткою від загальної кількості виїжджаючих за кордон громадян України 2013 р. 2,4 і 1,5 % відповідно.

Підсумовуючи зазначимо, що країни-лідери за кількістю туристичних прибуттів із України становлять 90 % загального обсягу громадян України, які виїжджали за кордон протягом 2009–2013 рр.

Отже, спираючись на вищенаведене, можна виокремити певні тенденції розвитку міжнародного туризму в Україні: по-перше, перевищення в'їзних туристичних потоків над виїзними; по-друге, у структурі як в'їзних, так і виїзних туристичних потоків України за метою переважає приватний туризм; по-третє, поживлення туристичної активності чергу-

ється із його спадами; по-четверте, в географічній структурі туристичних потоків України переважають країни СНД та Європейського Союзу, серед яких перш за все країни, що мають спільний кордон із Україною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Квартальнов В. И. Туризм / В. И. Квартальнов. – Москва : Финансы и статистика, 2002. – 320 с.
Kvartalnov V. I. Turizm / V. I. Kvartalnov. – Moskva : Finansyi i statistika, 2002. – 320 s.
2. Квартальнов В. А. Стратегический менеджмент в туризме / В. А. Квартальнов. – Москва : Финансы и статистика, 1999. – 496 с.
Kvartalnov V. A. Strategicheskii menedzhment v turizme / V. A. Kvartalnov. – Moskva : Finansyi i statistika, 1999. – 496 s.
3. Менеджмент туристичної індустрії : навч. посіб. / І. М. Школа, Т. М. Ореховська, І. Д. Козьменко та ін. – Чернівці : Книги – XXI, 2005. – 596 с.
Menedzhment turistichnoyi industriyi : navch. posib. / I. M. Shkola, T. M. Orehovska, I. D. Kozmenko ta in. – Chernivtsi : Knigi – XXI, 2005. – 596 s.
4. Смаль І. В. Туристична індустрія України: сучасний стан і перспективи розвитку / І. В. Смаль // Туристично-краєзнавчі дослідження : зб. наук. пр. – Київ : Кармаліта, 2004. – Вип. 5. – С. 114–134.
Smal I. V. Turistichna industriya Ukrayini: suchasniy stan i perspektivi rozvitku / I. V. Smal // Turistichno-kraeznavchi doslidzhennya : zb. nauk. pr. – Kiyiv : Karmalita, 2004. – Vip. 5. – S. 114–134.
5. Смаль І. В. Глобалізація у світовій індустрії туризму / Смаль І. В. // Вісник КНУКіМ. Серія «Педагогіка». – 2010. – Вип. 12. Ч. 1. – С. 268–280.
Smal I. V. Globalizatsiya u svitoviyi industriyi turizmu // Visnik KNUKIM. Seriya «Pedagogika» – 2010. – Vip. 12. Ch. 1. – S. 268–280.
6. Смаль І. В. Глобальний і регіональний вектори розвитку туризму // Географія в інформаційному суспільстві : зб. наук. праць : у 4 т. – Київ : ВГЛІ Обрії, 2011. – Т. 4. – С. 139–152.
Smal I. V. Globalniy i regionalniy vektori rozvitku turizmu // Geografiya v informatsiyomu suspilstvi : zb. nauk. pr. : u 4 t. – Kiyiv : VGL Obriyi, 2011. – T. 4. – S. 139–152.
7. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія / Т. І. Ткаченко. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 537 с.
Tkachenko T. I. Staliy rozvitok turizmu: teoriya, metodologiya, realiyi biznesu : monografiya / T. I. Tkachenko. – Kiyiv : Kiyiv. nats. torг.-ekon. un-t, 2006. – 537 s.
8. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] : офіц. веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> – Назва з екрана.
Derzhavna sluzhba statistiki Ukrayini [Elektronniy resurs] : ofits. veb-sayt. – Rezhim dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/> – Nazva z ekrana.

Є. Г. Крижимінська (Донецкий национальный университет экономики и торговли имени Михаила Туган-Барановского). **Современное состояние и перспективы развития международного туризма в Украине.**

Аннотация. Международный туризм является одним из приоритетных направлений развития экономики Украины, что способствует решению ряда социально-экономических проблем, повышению уровня занятости населения, увеличению валютных доходов страны, привлечению иностранных инвестиций в туристическую отрасль, модернизации и развитию туристических инфраструктур. Цель статьи – исследовать современное состояние и перспективы развития международного туризма в Украине. Определены состояние и перспективы развития международного туризма в Украине в современных условиях. Проанализированы международные туристические потоки Украины. Рассмотрены структура и объем туристических потоков Украины по странам происхождения.

Ключевые слова: міжнародний туризм, туристическая отрасль, туристические потоки, въездной туризм, выездной туризм.

E. Krizhiminska. Current condition and development perspectives of international tourism in Ukraine.

Summary. International tourism is one of the priorities of Ukraine's economy, which contributes to solving a number of social and economic problems, increase the level of employment, an increase in foreign exchange earnings of the country to attract foreign investment in the tourism industry, the modernization and development of tourism infrastructure. Purpose of the article – to explore the current state and prospects of development of international tourism in Ukraine. Determine the status and prospects of development of international tourism in Ukraine today. Analyzed international tourist flows in Ukraine. The structure and volume of tourist flows in Ukraine in the countries of origin.

Keywords: international tourism, tourism, tourist flows inbound tourism, outbound tourism.